

STADSHOLMEN

UGGLAN MINDRE 7

Tavastgatan 11, Ugglegränd 2

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

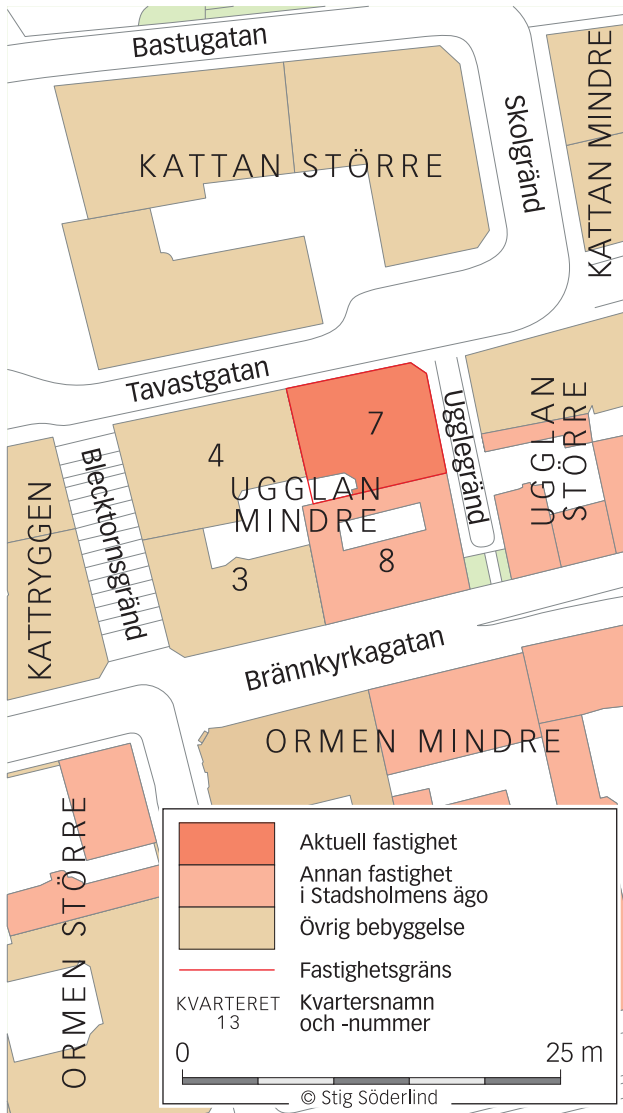
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

HUSETS DEKORATIVA FASADUTFORMNING ÄR TYPISK FÖR DET SENA 1800-TALET MED EN RUSTICERING I BOTTENVÅNINGEN SOM EFTERLIKNA R EN KRAFTIGT MURVERK OCH FÖNSTEROMFATTNINGAR MED OLIKA DEKORER I PUTS. DEN FÖRNÄMSTA VÅNINGEN HAR EXTRA PÅKOSTADE FÖNSTEROMFATTNINGAR. FOTO J. MALMBERG.

Huset på Tavastgatan byggdes 1890 och ersatte då ett mindre stenhus från 1700-talet. Det är alltså en av det sena 1800-talets kompletteringar till Östra Mariabergets särpräglade bebyggelse och speglar arkitekturens och bostadsskicket förändringar.

Byggnaden är både ut- och invändigt välbevarad sedan uppförandet 1890. Flera inredningsdetaljer, som vissa dörrar och taklister, är särskilt fint utformade och avviker från standardutförandet vid den här tiden. Lägenheternas inredningar och planlösningar är goda exempel på tidens bostadsskick för en hantverks- och tjänstemannaklass med vissa anspråk på ett borgerligt och representativt boende.

Fastigheten Ugglan Mindre 7 är grönvärderad enligt Stadsmuseets kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett särskilt kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Fastigheten Ugglan Mindre 7 är en del av Östra Mariaberget. De nuvarande husen på berget byggdes huvudsakligen efter en brand 1759 som förstörde omkring 300 fastigheter i Maria kyrkas omgivning. De nerbrunna husen var till stor del av trä och ersattes efter branden helt av putsade tegelhus i enlighet med stadens byggnadsordningar från 1736 och 1763.

Tidens kända murmästare fick uppdrag i området och byggherrarna var ofta framgångsrika näringsidkare som både bodde och drev sin verksamhet i de nya husen. Under 1800-talet byggdes en stor del av husen om, och framförallt längs Hornsgatan fick husen påbyggnader och ny fasaddekor. Mot slutet av 1800-talet uppfördes också en del nya byggnader som Mariahissen och Laurinska huset.

1900-talet innebar för de flesta hus i området en förfallsperiod. Redan på 1860-talet fanns tankar på att plana ut och bredda Hornsgatan. Vid sekelskiftet 1900 sprängde och grävde man vid Mariaberget och breddade gatan på bekostnad av Maria kyrkogård och bebyggelsen på gatans södra sida. Planerna på en breddning även av norra sidan ledde till osäkerhet om vad som skulle ske med den kvarvarande bebyggelsen. På 1920-talet revs en del hus, men ytterligare planer på rivningar skapade en kraftig opinionsstorm ledd av bland annat Anna Lindhagen, ledamot av stadsfullmäktige och Skönhetsrådet.

DETALJ AV EN TAKLIST AV STUCK MED DEKOR I FORM AV VINDRUVSRANKOR. FOTO J. MALMBERG.

I början av 1960-talet blev nya rivnings- och nybyggnadsplaner aktuella. Ett omfattande kommunalt utredningsarbete inleddes 1966 i avsikt att ge underlag för bebyggelsens framtid. Arbetet resulterade i en bevarande- och restaureringsplan som omfattade i stort sett alla fastigheter på Östra Mariaberget. Upprustningen pågick under 1970- och 1980-talen och det fanns en ambition att pröva nya restaureringsprinciper för att nå både ett antikvariskt och arkitektoniskt gott resultat. Bland annat återgick man till traditionell kalkputs och kalkavfärgningar vid fasadrenoveringarna.

HISTORIK

Efter branden i Maria församling 1759 begärde fiskköparänskan Margareta Nordström i mars 1761 byggnadslov för en stenhusbyggnad i två våningar med fyra längor runt en innergård. Enligt 1774 års brandförsäkring innehöll längorna mot Tavastgatan och Ugglegård små lägenheter om två rum och kök, medan gårdslängorna fungerade som uthus och bodar. Byggnaderna tycks ha stått relativt oförändrade fram till slutet av 1880-talet då de revs.

Byggmästare Sandberg bygger nytt

I februari 1890 ansökte byggmästaren Sandberg om byggnadslov för ett stenhus i tre våningar. Bygget gick fort och slutbesiktning skedde i oktober samma år. Huset hade, förutom de tre våningarna, en hög källarvåning och en vind som delvis var inredd. I gathörnet var byggnadens hörn avskuret enligt de krav som 1876 års byggnadsordning ställde. Huset

fyllde nästan hela tomten med undantag för en liten ljusgård i sydvästra hörnet. De två lägenheterna på varje plan bestod vardera av tre rum och kök och var inredda med halvfranska pardörrar, fot- och fönsterpaneler, figurativa taklister samt kakelugnar. Varje bostad hade separat köksingång, och två av lägenheterna hade även jungfrukammare. På vinden fanns förutom torkvind en mindre bostad om två rum och kök.

Den ursprungliga fasadutformningen tycks ha ändrats redan efter två år eftersom dåvarande ägaren Kristoffer Jonsson 1892 ansökte om lov att putsa fasaden och samtidigt ändra den. Den ritning han lämnade in i samband med lovansökan motsvarar dagens utseende.

Hantverkare, tjänstemän och ett bageri

De många ägarbytena de första åren tyder på att byggnaden uppfördes på spekulation, vilket var vanligt i bostadsbristens Stockholm. I adresskalendern står klockaren Molin som ägare år 1890 och Jonas Pettersson som ägare 1891. Efter ytterligare en ägare, smeden Landgren, tog slutligen byggmästaren Kristoffer Jonsson över fastigheten 1892 och bosatte sig på adressen för en längre period. Hyresgästerna var främst hantverkare och lägre tjänstemän. Under åren 1897–1938 bedrev K. J. Danielsson – som så småningom också blev ägare till fastigheten – bageriverksamhet på källarplanet. Därefter fortsatte verksamheten i annan regi långt fram i tiden. Enligt brandförsäkringarna värmdes spillvärmerna från bageriets ångpanna upp delar av lägenheterna.

KAKELUGN FRÅN BYGGNADSTIDEN OMKRING 1890.
FOTO J. MALMBERG.

EN INNERDÖRR MED KRAFTIGT LISTVERK OCH PRISMAFORMADE Fyllningar. FOTO J. MALMBERG.

Upprustning och reovering

Fastigheten förvärvades av Stockholms stad 1956, och byggnaden genomgick en större upprustning och modernisering 1969–1971. Åtgärderna var i stort sett varsamma mot 1890-talets planlösningar och inredningar som sparades i hög utsträckning. Fönstren byttes emellertid och standarden höjdes genom nya våtutrymmen och för tiden moderna köksinredningar.

BYGGNADSBESKRIVNING

Exteriör

Byggnaden har en hög källarvåning, tre bostadsvåningar och en delvis inredd vind under plåttak. Den är fem fönsteraxlar bred mot Tavastgatan och fyra mot Ugglegränd. Det avskurna hörnet har en fönsteraxel.

Huset har i stort sett kvar sin utformning sedan 1890, både ut- och invändigt. Fasaden är utförd i en karakteristisk nyrenässansstil med rusticerad bottenvåning, putslistor mellan våningarna, dekorativt utformade fönsteromfattningar och en kraftig taklist med konsoler. De två plåtklädda takkuporna mot Ugglegränd tillhör den ursprungliga vindslägenheten, men har möjligen fått en sentida utformning.

Den rikt utformade portalomfattningen är utförd i puts med spetsigt gavelfält och rundbågig öppning. Gavelfältet pryds av en påhittad vapensköld i puts och bärs upp av refflade konsoler. Omfattningens sidostycken är utformade med prismadekor. Den ursprungliga entréportens två dörrblad har rundbågiga, glasade och spröjsade överdelar och prismaformade

nedre fyllningar i trä. Samtliga fönster och källar-nedgångens dörr från gatan är utbytta.

Interiör

Innanför entréporten ligger ett svart- och vitrutigt marmorgolv, medan trappsteg och vilplan i trapphuset består av kalkstensplattor. Entréns väggar har en halvhög, rusticerad bröstning och i övrigt slätputsade väggar med en tandsnittsformad taklist. Här finns också en svängdörr med glasad överdel och djupt liggande fyllningar samt dekor av kulor i trä.

Det runda trapphusets lägenhetsdörrar är ursprungliga, ådringsmålade, halvfranska pardörrar medan köksingångarna har motsvarande enkeldörrar. Över flera av dörrarna finns ljusinsläpp som numera är igensatta med skivor.

Lägenheterna består vanligtvis av en långsmal hall och tre rum i fil mot gatan samt kök mot gården.

Planlösningarna är ursprungliga, med något enstaka undantag, liksom större delen av den fasta inredningen med snickerier som halvfranska par- och enkeldörrar, dörr- och fönstersmygpaneler samt fotpaneler. Lägenhetsentréernas innerdörrar har en annorlunda utformning än övriga dörrar och har ett relativt kraftigt, helfranskt listverk samt tre fyllningar, varav den mittersta har en långdragen romb.

De större rummen har takrosetter och figurativt utformade taklister i stuck. Flera lägenheter har bevarade, dekorativt utformade kakelugnar från 1890-talet, och även ursprungliga serveringsskåp förekommer.

Vindslägenheten har två rum och kök och en något mer anspråkslös inredning med bevarade halvfranska enkeldörrar, profilerade dörr- och fönsterfoder samt små takrosetter av stuck.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.